

KYSY, KOHTAA JA KUUNTELE
- Opas seksuaalisen houkuttelun ja seksuaaliväkivallan
ennaltaehkäisyyn nuorisotyössä

ISBN 978-952-7094-46-4

1. painos (sid.)

Teoksen nimi: Kysy, kohtaa ja kuuntele - Opas seksuaalisen
houkuttelun ja seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyyn
nuorisotyössä

Tekijät: Merja-Maaria Oinas, Mika Pietilä & Venla Tuohino
(toim.)

Kuvat: Petteri Löppönen (s. 53, 81, 83 ja 91)

Julkaisija: Koordinaatti, Oulun kaupunki

Vuosi: 2020

Graafinen suunnittelu ja taitto: Tiina Haataja,
Painatuspalvelut, Monetra Oulu Oy

Paino: Grano Oy

Kustantaja ja kustannuspaikka: Koordinaatti, Oulun kaupunki

Koordinaatti

OULU

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

Pauliina Sillfors

2.2 Grooming eli seksuaalinen houkuttelu – mistä on kyse?

Grooming on lapsen houkuttelua seksuaalisiin tarkoituksiin. Lapsella tässä artikkelissa viitataan lain mukaan alaikäisiin, alle 18-vuotiaisiin (ks. oppaan artikkeli 2.3). Grooming tarkoittaa sellaista lähestymistapaa ja vuorovaikutusta, joka tähtää alaikäiseen kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan, kuten lapsen houkutteluun toimimaan seksuaalisella tavalla tai seksuaaliseen kontaktiin lapsen kanssa (Webster ym. 2012). Lapsen houkutteluun seksuaaliväkivaltaa varten kuuluu kaikki sellaiset teot, sanat ja viestit, joita seksuaaliväkivaltaan tähtäävä henkilö kohdistaa lapseen tai hänen lähipiiriinsä kuuluviin henkilöihin (Sørensen 2015).

Huolimatta potentiaaliseen uhriutumiseen liitetyistä riskimäärittelyistä (kuten vaikeat kotiolot), voi seksuaaliväkivallan kohteeksi joutua kuka tahansa lapsi tai nuori. Vastaavasti seksuaalirikoksiin syyllistyneiden aikuisten taustat voivat olla hyvin erilaisia. Useiden tutkimusten mukaan lapseen kohdistuvan seksuaaliväkivallan uhri on yleisimmin tyttö, ja tekijä on mies. Vahvasta tilastollisesta sukupuolijakaumasta huolimatta voidaan olettaa, että poikiin kohdistuva seksuaaliväkivalta on tiedettyä yleisempää (Pelastakaa Lapset 2011). Tekijöinä on myös naisia, jotka voivat kohdistaa seksuaalista houkuttelua ja seksuaaliväkivaltaa niin poikiin kuin tyttöihin.

Groomingin tarkoituksena on siis saattaa alaikäinen seksuaaliväkivallan uhriksi. Groomingilla viitataan tyyppillisesti seksuaaliväkivaltaan pyrkivän henkilön erilaisiin tekniikoihin, jotka eivät sisällä fyysistä väkivaltaa (Lanning 2018). Groomingia pidetään usein eräänlaisena prosessina, joka voi kestää minuutteja, tunteja, päiviä tai kuukausia riippuen aikuisen tavoitteista ja nuoren reaktioista (Webster ym. 2012), ja jonka avulla seksuaaliväkivaltaan tähtäävä henkilö

pyrkii saamaan uhrin toimimaan näennäisen vapaaehtoisesti (Sørensen 2015). Tekijät voivat kuitenkin käyttää useita erilaisia tekniikoita ja käyttäytymistapoja, jotka voivat olla niin harkittuja, suunniteltuja kuin impulsiivisiakin (O'Leary, Koh & Dare 2017). Tekijä voi edetä esimerkiksi asteittain, kiintymys- ja luottamussuhteen rakentamisen kautta (Webster ym. 2012), mutta yhteydenpito voi olla luonteeltaan myös suoraa ja nopeaa kommentointia, jonka tavoitteena on hämmentää ja houkuttaa lapsi seksuaaliseen kontaktiin (Elliot 2017). Tekijä voi käyttää useita erilaisia keinoja samanaikaisesti (Reeves, Soutar, Green, & Crowther 2018) saadakseen lapsen hallintaansa ja sopeuttaa toimintaansa tilanteen mukaan.

Tekijä voi esimerkiksi tarjota lapselle jotain, mitä lapsi kokee tarvitsevansa, kuten pelicreditsejä, merkivaatteita, autokyytejä tai leluja. Tekijä voi myös pyrkiä vastaamaan johonkin lapsen emotionaaliseen tarpeeseen, kuten tarjota lapselle aikuisen tai valheellisesti omanikäisen seuraa, läsnäoloa, hyväksyntää, ihailua ja positiivista palautetta. Tekijä voi pyrkiä asettamaan lapsen tilanteeseen, jossa lapsi kokee olevansa riippuvainen tekijän tarjoamista hyödykkeistä tai tekijän tarjoamasta ystävyydestä (Bennett & O'Donohue 2014). Tekijä voi lähestyä lasta myös "yhteisen" mielenkiinnonkohteen nimissä, esimerkiksi lapselle tärkeään harrastukseen viitaten tai valehdella painivansa samanlaisten ongelmien kanssa kuin kohteena oleva lapsi.

”Tekijä voi esimerkiksi tarjota lapselle jotain, mitä lapsi kokee tarvitsevansa, kuten pelicreditsejä, merkivaatteita, autokyytejä tai leluja. Tekijä voi myös pyrkiä vastaamaan johonkin lapsen emotionaaliseen tarpeeseen, kuten tarjota lapselle aikuisen tai valheellisesti omanikäisen seuraa, läsnäoloa, hyväksyntää, ihailua ja positiivista palautetta.”

Groomingiin kuuluu monesti vaihtoehtoisten selitysten luominen tekojen seksuaalisen merkityksen mitätöimiseksi mahdollisen paljastumisen uhan tai epäilyjen varalta (Sørensen 2015). Tekijä voi ujuttaa seksuaalisävytteistä sisältöä osaksi arkipäiväistä keskustelua (Webster ym. 2012) hämärtääkseen lapsen käsitystä siitä, mikä on hyväksyttävää kanssakäymistä aikuisen ja lapsen välillä. Puheen lomaan ujutetut seksuaaliset vihjaukset ja ehdotukset voivat myös muuttaa keskustelua niin, että lapsi ajautuu tilanteeseen, jossa hän ei tiedä, miten hänen tulisi olla ja toimia. (Pelastakaa Lapset 2011.) Tekijä voi vedota lapsen tunteisiin ja saada uhrin tuntemaan syyllisyyttä tilanteissa, joissa uhri ei toimi kuten seksuaaliväkivaltaan pyrkivä aikuinen tahtoisi (Sørensen 2015).

Seksuaaliväkivaltaan tähtäävä henkilö voi pyrkiä rakentamaan luottamuksellisen suhteen lapsen lähipiiriin kuuluviin henkilöihin, kuten lapsen huoltajiin,

ystäviin ja lapsen harrastuksissa tai koulussa työskenteleviin henkilöihin, pitääkseen yhteyttä lapseen, ehkäistäkseen kiinnijäämistä tai manipuloidakseen lapsen lähipiiriä epäilysten herätessä (Lanning 2010). Tekijöiden käyttämät keinot voivat olla siis suoraa, mutta myös epäsuoraa ja yllättäviä, jolloin niin lasten kuin aikuistenkin voi olla erittäin vaikea tunnistaa tekijän pohjimmaisista tarkoituksista.

Seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen aiheuttaa usein häpeää ja syyllisyyttä. Pelko, syyllisyys, häpeä sekä koettu vastuu omasta osuudesta tapahtumiin voivat lamaannuttaa (Pelastakaa Lapset 2013). Aikuisen toteuttama toiminnan normalisointi, lapsen käsityksen vääristäminen ja tunteisiin vetoaminen tekevät tilanteesta irrottautumisen usein vaikeaksi lapselle (Laitinen 2007; Lampainen 2011). Lasta saatetaan myös uhkailla tai kiristää. Jos tekijä on lapsen läheinen, saattaa lapsi pelätä myös läheiselle koituvia seurauksia.

Grooming digitaalisessa mediassa

Lasten houkutteleminen seksuaalisiin tekoihin ei ole uusi ilmiö. Digitaalinen media on kuitenkin tuonut uusia välineitä yhteydenpitoon ja sosiaaliseen verkostoitumiseen sekä samalla uudenlaisia kanavia seksuaaliväkivaltaan pyrkiville aikuisille (INHOPE 2019). Lasten houkuttelusta seksuaalisiin tarkoituksiin verkossa ja siihen liittyvien tekniikoiden avulla onkin tullut kasvava ongelma kaikkialla maailmassa (International Centre for Missing & Exploited Children 2017). On syytä muistaa, että monet mekanismit, jotka on kehitetty suojelemaan lapsia offline-ympäristössä, kuten vanhempien valvonta ja maantieteelliset rajoitukset, eivät suojele lasta verkossa samalla tavalla (Unicef 2012). Esimerkiksi näennäisesti turvallisesti kotona olevaan lapseen voidaan olla yhteydessä ympäri maailman, ilman vanhempien suoraa valvontaa.

Verkon välityksellä lapsi voidaan esimerkiksi houkuttaa osallistumaan ”luottamuksellisiin” seksuaalissävyytteisiin keskusteluihin ja ottamaan itsestään intiimejä kuvia tai videoita (Nikolovska 2020). Web-kameroiden välityksellä lapsi voidaan myös houkuttaa joko todistamaan tai suorittamaan seksuaalisia tekoja (Webster ym. 2012; Nikolovska 2020). Lapsesta otettua kuva- tai videomateriaalia käytetään seksuaalisiin tarkoituksiin ja materiaalilla voidaan kiristää lasta lähettämään lisää kuvia tai videoita itsestään (Webster ym. 2012). Tekijät voivat myös kommunikoida keskenään: jakaa tietoa erilaisista keinoista houkuttaa lapsia seksuaalisiin tarkoituksiin, toimista kiinnijäämisen minimoimiseksi ja levittää lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavaa materiaalia toisilleen (O’Connell 2003). Verkossa alkaneen groomingin ja kiristyksen tarkoituksena voi olla myös saattaa lapsi seksuaaliväkivallan uhriksi kasvokkaisessa kontaktissa verkon ulkopuolella.

Digitaalinen media on lisäksi madaltanut kiinnijäämisriskiä, joka tekijän näkökulmasta aikaisemmin liittyi yhteyden luomiseen lapseen. Nyt lapset voivat tavata helposti heille tuntemattomia ihmisiä ilman, että vanhemmat tietävät asiasta. He voivat kommunikoida käyttäen välineitä, jotka eivät ole vanhempien valvonnassa. Vaikka aikuiset kutsuisivat lasta lähestyviä tekijöitä ”tuntemattomaksi”, voivat he nopeasti muuttua ystäviksi digitaalisen median sosiaalisissa rakenteissa. (Home Office 2010.) Lapsi saattaa esimerkiksi luottaa koettuun anonyymiuteen ja heittäytyä hetken mielijohteesta hyvinkin avoimeen keskusteluun, joka voi kehkeytyä syvälliseksi suhteellisen lyhyessä ajassa. Tekijä voi lähestyä lasta esimerkiksi erilaisilla pelialustoilla tai sovelluksissa ja sinnikäs yhteydenpito sekä huomion tarjoaminen voivat saada lapsen vastaamaan viesteihin, vaikka lapsi ei olisi alun perin kiinnostunut yhteydenpidosta kyseisen henkilön kanssa. (Pelastakaa Lapset 2011.)

Verkon välityksellä seksuaaliväkivaltaan pyrkivällä aikuisella on mahdollisuus olla yhteydessä satoihin lapsiin samanaikaisesti (Webster ym. 2012; Briggs & Simonsen 2011). Verkossa rikollinen voi keskustella lapsen kanssa käyttäen useita eri valeprofiileja ja kerätä lapsesta tietoa, jota käyttää houkuttelussa ja kiristyksessä (Rashid ym. 2013). Tekijä voi myös kerätä tietoa lapsen ympäristöstä, sijainnista ja vanhempien valvonnasta – minimoidakseen kiinnijäämisen riskiä (Chiang & Grant 2017).

Verkkoympäristössä aikuinen voi antaa itsestään valheellisia tietoja ja esiintyä esimerkiksi lapsen kanssa saman ikäisenä valeprofiililla. Lapsi tai nuori saattaa myös aidosti ihastua valheellista profiilia käyttävään aikuiseen. (Pelastakaa Lapset 2011.) Tekijä ei kuitenkaan aina tekeydy itseään nuoremmaksi, vaan voi esimerkiksi hyödyntää aikuisen statuksen tuomaa valta-asetelmaa (Beech ym. 2013).

Verkossa lapsi rakentaa omaa identiteettiään: lapselle on tärkeää saada muilta positiivista palautetta ja tulla hyväksytyksi (Pelastakaa Lapset 2011). Verkolla on merkittävä rooli nuoruuden ikävaiheessa, myös osana seksuaalikehitystä ja luonnollista kiinnostusta seksuaalisuuteen ja intiimien suhteiden muodostamiseen (Ainsaar & Löf 2010). Lasten ja nuorten mielestä on melko tavanomaista pyytää tai lähettää intiimejä kuvia ikätovereilleen: intiimit kuvat, läheisyyden ilmaiset ja seksuaalissävyytteiset viestit ovat tänä päivänä luonnollinen osa nuorten seurustelusuhteita. Tämä voi osaltaan vaikuttaa lasten kykyyn tunnistaa tilanteita, joissa aikuinen pyytääkin kuvamateriaalia väärinkäytettäväksi seksuaalisiin tarkoituksiin. (Pelastakaa Lapset 2018.)

Kommunikointi tutulta laitteelta ja tutussa ympäristössä voi luoda lapselle valheellisen turvallisuuden tunteen. Nuoret eivät välttämättä pidä verkossa tapaamiaan ihmisiä vieraina ihmisinä, vaan ennemmin verkossa olevina ystävinään (Pelastakaa Lapset 2011). Tekijä saattaa esimerkiksi pyytää lapsen läheisiä tai ystäviä ”kavereiksi” erilaisilla digitaalisen median alustoilla, jolloin lapsen on vaikea nähdä kyseistä henkilöä vieraana ihmisenä tai potentiaalisenä riskitekijänä (Nikolovska 2020). Nuorisotyön ammattilaisen on syytä muistaa, että myös verkossa seksuaaliväkivaltaan tähtäävä henkilö voi pyrkiä rakentamaan luottamuksellisen suhteen lapsen lähipiirissä toimiviin henkilöihin ja lapsen ystäviin.

Digitaalisen median välityksellä tapahtuva seksuaalinen houkuttelu ei siis aina pidä sisällä pitkään jatkunutta yhteydenpitoa tekijän ja lapsen välillä tai yhteydenpidon asteittaista seksualisoimista. Manja Nikolovskan tutkimus (2020) tukee havaintoa nopeastikin etenevästä houkutteluprosessista. Tutkimuksen mukaan tekijä pyysi uhriltaan kuvaa, puhelua, videokeskustelua, sijaintia tai tapaamista keskimäärin kolmantena keskustelupäivänä. Näistä pyynnöistä lapsi suostui useimmin paljastamaan sijaintinsa ja lähettämään kuvansa kahden päivän sisällä hänelle esitetystä pyynnöstä. Yli puolet uhreista suostuivat tapaamiseen tekijän kanssa ja alle puolet puheluun. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuisilla on hyvin lyhyt ajanjakso puuttua tilanteeseen, jossa lapsi on vaarassa joutua seksuaaliväkivallan uhriksi. Kapea aikaikkuna korostaa myös ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tärkeyttä. (emt.)

Grooming digitaalisen median ulkopuolella

On syytä muistaa, että tekijä voi olla yhteydessä lapseen niin offline- kuin online-ympäristöissä samanaikaisesti. Erottelu seksuaaliväkivaltaan fyysisessä ja digitaalisessa ympäristössä saattaa myös olla keinotekoinen, jos molemmat ovat osa seksuaaliväkivaltilannetta ja lapsen kokemusta (Hamilton-Giachritsis, Hanson, Whittle & Beech 2017). Yhtäältä lapsen fyysisessä kontaktissa kohdistettua seksuaaliväkivaltaa kuvataan ja jaetaan verkossa yhä enenevässä määrin. Toisaalta tekijöiden ei tarvitse enää tavata lasta kohdistakseen tähän houkuttelua ja seksuaaliväkivaltaa: he voivat suostutella tai painostaa lapsen tekemään seksuaalisia tekoja web-kameran edessä. (Home Office 2010.) Toisaalta digitaalisessa mediassa tapahtuvassa kommunikoinnissa ja verkkoympäristössä alkaneessa groomingissa on nähty perustavanlaatuisia eroja offline-ympäristössä toteutettuun lapsen houkutteluun (esim. Nikolovska 2020).

Lapsiin voidaan siis kohdistaa seksuaalista houkuttelua ja seksuaaliväkivaltaa myös kasvotusten, digitaalisen median ulkopuolella. Tutkimustiedon mukaan on todettavissa, että tällöin lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan tekijä on useimmiten perheen tai suvun jäsen tai joku muu, joka on läheisessä yhteydessä lapseen (Home Office 2010). On havaittu, että mitä nuoremasta lapsesta on kyse, sitä todennäköisemmin tekijä kuuluu aivan lapsen lähipiiriin (Finkelhor & Ormrod 2000). Perheen sisäisissä tilanteissa tekijä voi teoriassa hyödyntää houkuttelua, mutta käytöstä on vaikea erottaa vanhempien normaalista toiminnasta, johon läheisyyden- ja huomionosoitukset sekä lahjojen ja rahan antaminen lapselle muutoinkin kuuluvat. Grooming-termiä alettiinkin alun perin käyttää kuvaamaan tilannetta, jossa per-

heen ulkopuolinen tuttava kohdistaa lapsen seksuaaliväkivaltaa. Houkuttelun ajateltiin olevan toimintatapa heidän joukossaan, jotka työnsä puolesta olivat yhteydessä lapsiin ja halusivat väärinkäyttää tätä tilannetta ja luottamusta. (Lanning 2018.)

“Vaikka tilanteeseen ei liittyisi pakottamista, ei se tarkoita, etteikö lapsi olisi seksuaaliväkivallan uhri ja etteikö vastuu olisi aina tekijällä.”

Tekijä voi saada kontaktin lapseen esimerkiksi lapsen tai lapsen perheen yhteisten harrastusten, uskonnon tai kiinnostuksen kohteiden kautta (Bjørnseth ym. 2018; Spraitz ym. 2018; Quadara ym. 2015). Tekijä voi pyrkiä “groomaamaan” myös lapsen läheiset, jotta tekijä koettaisiin turvallisenä aikuisena lapsen elämässä (Sullivan & Beech 2002), jolloin seksuaaliväkivaltaan tähtäävä henkilö lasketaan valvomattomaan kontaktiin lap-

sen kanssa (Colton, Roberts & Vanstone 2012). Tekijä voi offline-ympäristöissä käyttää samoja tekniikoita kuin verkkovälitteisessä lapsen houkuttelussa seksuaalisiin tarkoituksiin eli ystävyyden, ihailun, positiivisen palautteen ja materian tarjoamista lapselle. Lisäksi tekijä voi esimerkiksi vedota lapsen tunteisiin, hyödyntää auktoriteettia, toimia leikin varjolla ja luoda teoille vaihtoehtoisia selityksiä tekojen seksuaalisen merkityksen mitätöimiseksi niin offline- kuin online-ympäristöissä saadakseen uhrin toimimaan näennäisen vapaaehtoisesti.

Vaikka tilanteeseen ei liittyisi pakottamista, ei se tarkoita, etteikö lapsi olisi seksuaaliväkivallan uhri ja etteikö vastuu olisi aina tekijällä. Vastuu lapsen kohtaamasta seksuaaliväkivallasta on aina tekijällä – myös niiden lasten ja nuorten kohdalla, joiden oma viestintä on ollut ko-keilevaa ja seksuaalissävyytteistä (Pelastakaa Lapset 2011). Lasten huoltajilla ja lasten parissa toimivilla ammattilaisilla tulee olla ajantasaista tietoa lapsiin kohdistuvasta seksuaalisesta houkuttelusta ja seksuaaliväkivallasta. Myös lapsilla itsellään tulee olla tietoa, jonka avulla he voivat tunnistaa tilanteita, jotka asettavat heidät erityisen haavoittuaiseen asemaan. Lapsille ja nuorille tulee antaa totuudenmukaista, lapsen ikä- ja kehitystasoon sopivaa tietoa myös tekijöiden käyttämistä keinoista ja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan eri muodoista.

Lähteet

Ainsaar, M. & Lööf, L. 2010. Online behaviour related to child sexual abuse; Literature report. Saatavilla: http://www.childrenatrisk.eu/robert/public/Online_behaviour_related_to_sexual_abuse.pdf (viitattu 30.4.2020).

Beech, A. & Elliot, I. 2013. Identifying Sexual Grooming Themes Used by Internet Sex Offenders, *Deviant Behavior*, 34(2), 135–152.

Bennett, N. & O'Donohue, W. 2014. The construct of grooming in child sexual abuse: Conceptual and measurement issues. *Journal of child sexual abuse*, 23(8), 957–976.

Bjørnseth, I. & Szabo, A. 2018. Sexual violence against children in sports and exercise: a systematic literature review. *Journal of child sexual abuse*, 27(4), 365–385.

Briggs, P., Simon, W. T. & Simonsen, S. 2011. An exploratory study of Internet-initiated sexual offenses and the chat room sex offender: Has the Internet enabled a new typology of sex offender?. *Sexual Abuse*, 23(1), 72–91.

Chiang, E. & Grant, T. 2017. Online grooming: moves and strategies. *Language and Law= Linguagem e Direito*, 4(1), 103–141.

Colton, M., Roberts, S. & Vanstone, M. 2012. Learning lessons from men who have sexually abused children. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 51(1), 79–93.

Elliot, Ian A. 2017. Self-Regulation Model of Sexual Grooming. *Trauma, Violence and Sexual Abuse* 2017. vol 18 1 83–97. SAGE.

Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H. & Beech, A. 2017. "Everyone deserves to be happy and safe" A mixed methods study exploring how online and offline child sexual abuse impact young people and how professionals respond to it. Lontoo: NSPCC.

Home Office 2010. Child Exploitation and Online Protection Centre (CEOP): The way forward. Lontoo: Crown Copyright. Saatavilla: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228968/7785.pdf (viitattu 22.6.2020).

INHOPE 2019. Annual Report 2018. Saatavilla: https://www.inhope.org/media/pages/the-facts/download-our-whitepapers/3976156299-1576235919/2019.12.13_ih_annual_report_digital.pdf (viitattu 30.4.2020).

International Centre for Missing & Exploited Children ICMEC 2017. Online Grooming of Children for Sexual Purposes: Model Legislation & Global Review.

Lanning, K. 2010. *Child molesters: A behavioral analysis* (5th ed.). Alexandria, VA: National Center for Missing & Exploited Children.

Lanning, K. 2018. The evolution of grooming: Concept and term. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(1), 5–16.

Nikolovska, M. (2020). The Internet as a creator of a criminal mind and child vulnerabilities in the cyber grooming of children. *Jyväskylän yliopisto informaatioteknologian tiedekunta*. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7963-8> (viitattu 30.4.2020).

O'Connell, R. 2003. A typology of child cybersexploitation and online grooming practices. *Cyberspace Research Unit, University of Central Lancashire*.

O'Leary, P., Koh, E. & Dare, A. 2017. Grooming and child sexual abuse in institutional contexts. Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse.

Pelastakaa Lapset 2011. Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Saatavilla: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2016/02/01123848/Grooming-raportti_final.pdf (viitattu 30.4.2020).

Pelastakaa Lapset 2018. Lasten ja nuorten kokemana seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. Saatavilla: https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf (viitattu 30.4.2020).

Quadara, A., Nagy, V., Higgins, D. & Siegel, N. 2015. Conceptualising the prevention of child sexual abuse. (Research Report No. 33). Melbourne: Australian Institute of Family Studies.

Rashid, A., Baron, A., Rayson, P., May-Chahal, C., Greenwood, P. & Walkerdine, J. 2013. Who am I? analyzing digital personas in cybercrime investigations. *Computer*, 46(4), 54–61.

Reeves, J., Soutar, E., Green, S. & Crowther, T. (2018). Children and young people's vulnerabilities to grooming. *Contemporary childhood*, 119–133.

Sørensen, K. 2015. Grooming – A Strategic Process. Teoksessa: *Is It Really That Bad. An anthology of online sexual abuse of children and young people*. Copenhagen: Save the Children Denmark, 33–46.

Spraitz, J., Bowen, K. & Strange, L. 2018. Proposing a behavioral taxonomy of priest sexual grooming. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 7(1): 30–43. DOI: 10.5204/ijcjsd.v7i1.387.

Sullivan, J. & Beech, A. 2002. Professional perpetrators: Sex offenders who use their employment to target and sexually abuse the children with whom they work. *Child Abuse Review: Journal of the British Association for the Study and Prevention of Child Abuse and Neglect*, 11(3), 153–167.

Unicef 2012. Child safety online: Global challenges and strategies. UNICEF Innocenti Research Centre. Saatavilla: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/ict_eng.pdf (viitattu 30.4.2020).

Webster, S., Davidson, J., Bifulco, A., Gottschalk, P., Caretti, V., Pham, T. & Graparo, G. 2012. European online grooming project: Final report. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/257941820_European_Online_Grooming_Project_-_Final_Report (viitattu 30.4.2020).